

MICHAŁ WYRWIŃSKI*

REGULACJA PRAWNA ŚWIADCZENIA USŁUG
W PRAWIE ANGIELSKIM.
INSPIRACJA DLA USTAWODAWCY POLSKIEGO?*

1. WPROWADZENIE

Umowy dotyczące świadczenia usług obejmują swoim zakresem przedmiotowym bardzo szerokie spektrum. Opis przedmiotu świadczenia, jakim jest określone działanie dłużnika zobowiązanego do świadczenia niepieniężnego, stanowi istotny problem konstrukcyjny zarówno dla konkretyzacji określonego indywidualnie stosunku zobowiązaniowego w postaci umowy zawieranej między stronami, jak i dla koncepcji legislacyjnych, których zadaniem jest abstrakcyjna regulacja tego zagadnienia. Twórcy różnych porządków prawnych podejmowali próby stworzenia rozwiązań o charakterze systemowym, które nadawałyby się do zastosowania przy opisie i regulacji tej instytucji¹. Polski kodeks cywilny nie zawiera ani definicji usługi jako rodzaju świadczenia, ani odrębnych przepisów, które w jednorodny sposób regulowałyby zasady dotyczące umów o świadczenie usług². Można co prawda znaleźć przepisy, które

* Autor jest doktorem, adiunktem w Katedrze Prawa Własności Intelektualnej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.

** Artykuł powstał w ramach projektu finansowanego przez NCN pt. „Made in Europe” — europejskie standardy prawne jakości usług świadczonych w konkurencyjnych warunkach globalnego rynku. Modelowe rozwiązania prawa zobowiązań zorientowanego na usługi (projekt nr UMO-2012/04/A/HS5/00709).

¹ Jednolite wyodrębnienie umów, których przedmiotem było świadczenie polegające na działaniu (*facere*), było problematyczne także dla rzymskim jurystów. Szerzej na temat zakresu zastosowania i zasad wyróżnienia *mandatum*, *locatio conductio operarum* i *operis* zob. m.in. W. Litewski: *Rzymskie prawo prywatne*, Warszawa 1999, s. 280–281; W. Dajczak (w.): W. Dajczak, T. Giaro, F. Longchamps de Bérier: *Prawo rzymskie. U podstaw prawa prywatnego*, Warszawa 2009, s. 523–530.

² Zob. szerzej na ten temat m.in. L. Ogiełło: *Usługi jako przedmiot stosunków obligacyjnych*, Katowice 1989, s. 75 i n.; M. Sośniak: *Umowy o świadczenie usług z art. 750 kodeksu cywilnego*, Państwo i Prawo (dalej: PiP) 1981, z. 5, s. 65 i n.

znajdują zastosowanie do umów o świadczenie usług, na przykład umowa o dzieło lub umowa podobna do zlecenia (art. 750 k.c.). Także fakt, że przepisy te zostały zamieszczone w dwu różnych typach umów, prowadzi do wniosku, że trudno mówić o jednolitej regulacji umów o świadczenie usług na gruncie przepisów prawa polskiego.

Poszukując rozwiązań legislacyjnych, które mogłyby stanowić punkt odniesienia lub swego rodzaju inspirację dla projektu regulacji polskiej, można podjąć próbę odniesienia się do angielskich przepisów prawnych dotyczących tego zagadnienia³. Mimo odległej tradycji prawnej, rozwiązania stosowane w prawie angielskim mogą wpływać na aktualną praktykę obrotu prawnego także w systemach prawa kontynentalnego, szczególnie w zakresie umów obustronnie profesjonalnych⁴. Dlatego też uzasadnione wydaje się dokonanie przeglądu regulacji angielskiej w zakresie dotyczącym umów o świadczenie usług.

Niniejszy artykuł nie stanowi kompleksowej analizy prawa angielskiego czy też precedensów *common law* dotyczących umów, których przedmiotem jest świadczenie usług. Jego celem jest natomiast znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy w tym obcym porządku prawnym znajdują się regulacje, które mogą być przydatne lub inspirujące dla polskiego ustawodawcy, w zakresie projektowania przepisów dotyczących umów o świadczenie usług⁵.

2. ZAGADNIENIA WSTĘPNE — ZASTOSOWANIE OGÓLNYCH ZASAD DO UMÓW O ŚWIADCZENIE USŁUG

Przedstawienie całościowego zagadnienia świadczenia usług w prawie angielskim sprawia zasadniczą trudność z uwagi na brak skodyfikowanego prawa umów.

Dlatego też omówienie treści wybranych ustaw powinno zostać poprzedzone przedstawieniem podstawowych uwarunkowań prawnych, w których osadzone są regulacje ustawowe w prawie angielskim⁶.

³ Niniejszy artykuł stanowi element cyklu artykułów dotyczących regulacji świadczenia usług w różnych porządkach prawnych; zob. I. Karasek-Wojciechowicz: *Czy wzorce umowne fidic mogą stanowić wzór dla polskiego ustawodawcy w zakresie regulacji świadczenia usług?*, Transformacje Prawa Prywatnego (dalej: TPP) 2014, nr 3, s. 33–55; I. Karwala: *Regulacja świadczenia usług w prawie amerykańskim — w poszukiwaniu modelowych reguł świadczenia usług dla polskiego ustawodawcy*, TPP 2014, nr 3, s. 57–102; E. Macierzyńska-Franaszczyk: *Umowy o świadczenie usług w prawie szwajcarskim*, TPP 2014, nr 3, s. 103–120; M. Pecyna: *Zarys rosyjskiej koncepcji regulacji świadczenia usług*, TPP 2014, nr 3, s. 121–140; M. Spyra: *Czy regulacja umów o świadczenie usług w prawie włoskim może być inspiracją dla polskiego ustawodawcy?*, TPP 2016, nr 1, s. 93–116; K. Wyrwińska: *Regulacja umowy o świadczenie usług w świetle Code civil du Québec*, TPP 2014, nr 3, s. 161–176.

⁴ Por. m.in. G. Panek: *Wpływ rozwiązań angielskich na unifikację prawa kontraktowego w Europie na przykładzie klauzuli ufności w kompetencję i ocenę kontrahenta (skill and judgment)*, Rejent 2009, nr 4, s. 85–95.

⁵ Zob. M. Pecyna, F. Zoll: *Założenia projektu zobowiązań świadczenia usług w nowym kodeksie cywilnym*, TPP 2014, nr 4, s. 71–74; Projekt zespołu problemowego Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego do spraw regulacji świadczenia usług, TPP 2014, nr 4, s. 75–114.

⁶ Przedmiotem artykułu jest prawo angielskie, przy czym należy pamiętać, że nie jest to jedyny porządek prawny obowiązujący w Wielkiej Brytanii. Szerzej na temat rozwoju i zasad obowiązywania prawa zobowiązań zob. J. Halberda: *Historia zobowiązań quasi-kontraktowych w common law*, Kraków 2012.

Przed wszystkim należy podkreślić, że koncepcja regulacji umów w systemie prawa angielskiego jest dalece różna od instytucjonalnych koncepcji stosowanych w systemach prawa kontynentalnego⁷. W prawie angielskim brak bowiem kompleksowej regulacji typów umów scharakteryzowanych w aktach prawnych o randze ustawy, tak jak ma to miejsce na przykład w kodyfikacjach stosowanych w krajach, których porządek prawny został oparty na regulacji prawa stanowionego⁸. Nie oznacza to jednak, że w prawie angielskim brak rozróżnienia na rodzaje umów. Przykładem umowy, którą można porównać z kontynentalnymi umowami nazwanymi, jest umowa sprzedaży, którą definiuje i szczegółowo opisuje Sale of Goods Act 1979⁹. Jednak większość typów umów została ukształtowana w ramach praktyki obrotu, przez co należy rozumieć orzecznictwo sądowe w ramach systemu *common law* oraz dorobek doktryny prawniczej¹⁰. Należy także wziąć pod uwagę specyfikę stosowania prawa tak ukształtowanego¹¹. Dorobek *common law* nie może zostać utożsamiony z zamkniętą regulacją porównywalną z aktami ustawowymi¹². Precedensowy charakter rozstrzygnięć powoduje, że elementy istotne w tych rozstrzygnięciach, określane jako *rationes decidendi*, mogą znaleźć zastosowanie szersze, niż to wynika z literalnej treści orzeczenia¹³. Z tego względu wyodrębnienie ściśle określonych typów umów, które byłyby wyraźnie odseparowane od siebie, tak jak ma to miejsce na gruncie prawa kontynentalnego, w oparciu o kryterium *essentialia negotii*, nie jest praktyczną koniecznością w prawie angielskim. Jeśli rozstrzygnięcie o charakterze precedensowym wskazuje na zasadność wzorca postępowania, jako objętego ochroną prawną, to „potwierdzony” w ten sposób wzór zachowania nadaje się do stosowania w każdej sprawie, do której „przystaje”. System prawa *common law* w zakresie dotyczącym prawa umów oparty jest na założeniu, że to strony kreują treść łączącego je stosunku prawnego¹⁴. Kwestia ustalenia obowiązków wynikających z umowy dotyczy zatem przede wszystkim ustalania woli stron, któ-

⁷ W literaturze polskiej szerzej na ten temat zob. m.in. E. Jenks: *Pochodzenie prawa angielskiego*, Acta Universitatis Wratislaviensis 2000, No. 2244, s. 33–47, tłum. P. Stankiewicz.

⁸ Należy także podkreślić, że w literaturze angielskiej podnoszone są argumenty dotyczące potrzeby jednolitego uregulowania umów na podobieństwo kodyfikacji znanej prawu kontynentalnemu — zob. szerzej m.in. A. Tettenborn: *Codifying Contracts — An Idea Whose Time has Come?*, Current Legal Problems 2014, Vol. 67, s. 273–295. Warto również wskazać na opracowania naukowe będącego swego rodzaju próbą uporządkowania systemu umów, które nie mając charakteru normatywnego, oddziałują w istotny sposób na wyodrębnienie i kształtowanie kontraktów. Jako przykład można wskazać publikację *A Restatement of the English Law of Contract*, ed. A. Burrows, Oxford 2016.

⁹ Sale of Goods Act z dnia 6 grudnia 1979 r. Tekst dostępny na stronie: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1979/54/contents> (6.12.2016 r.).

¹⁰ Zob. szerzej m.in. S.J. Whittaker: *Chitty on contracts*, Vol. I, London 2004, s. 40–48.

¹¹ W polskiej literaturze zob. szerzej na ten temat m.in. W. Jaroński: *Wpływ stosowania normy pretorskiej na treść zobowiązań w prawie polskim i angielskim*, TPP 2001, nr 1, s. 43–44 i cytowana tam literatura.

¹² W literaturze polskiej szerzej na ten temat por. Ł. Marzec: *Czy prawo angielskie to tylko „Common Law”?* Na marginesie artykułu Rafała Mańki „Sądowe stosowanie corpus iuris civilis w Afryce Południowej w świetle wybranych orzeczeń”, *Zeszyty Prawnicze UKSW* 2005, z. 5.2, s. 219–224.

¹³ J. Bell (w.): *English Private Law*, ed. P. Birks, Oxford 2000, Vol. I, s. 29–30.

¹⁴ G.H. Treitel: *The Law of Contract*, London 2003, s. 191.

re zawarły umowę. Istotne przy tym jest, że precedensowy charakter systemu *common law* prowadzi do konsekwencji polegającej na tym, że rozwiązania wypracowane w ramach *common law* mogą dotyczyć każdego stosunku zobowiązaniowego. Precedensy sądowe nie są bowiem ograniczone do abstrakcyjnych kategorii, takich jak typy umów. Można natomiast znaleźć precedensy, które znajdują zastosowanie do różnego rodzaju umów, w tym umów, których przedmiotem jest świadczenie usług. Porównując angielskie regulacje poświęcone świadczeniu usług z regulacjami dotyczącymi sprzedaży, należy zauważyć, że tylko regulacja umowy sprzedaży zawiera szczegółowe postanowienia obejmujące kwestie o charakterze ogólnym, takie jak: nawiązanie stosunku prawnego, minimalna treść umowy czy też konsekwencje naruszenia zobowiązania¹⁵. Natomiast umowy, które dotyczą świadczenia usług, co do zasady są objęte zakresem zastosowania precedensów *common law* dotyczących między innymi zawarcia umowy, „consideration”¹⁶ oraz sposobu wykonania zobowiązania¹⁷, okoliczności stanowiących naruszenie umowy, a także uprawnień wynikających z tego naruszenia. Należy podkreślić, że generalną zasadą prawa angielskiego jest odpowiedzialność o charakterze pieniężnym z tytułu naruszenia umowy. Wyjątkiem jest żądanie świadczenia o charakterze niepieniężnym (*specific performance*), co ma szczególne znaczenie dla świadczeń o charakterze osobistym¹⁸.

Podstawowe znaczenie w angielskim prawie umów ma zasada *privity of contract*¹⁹, zgodnie z którą tylko strony stosunku obligacyjnego są władne, aby kształtować treść tego stosunku prawnego²⁰. W szczególności nie jest dopuszczalne wpływanie na prawa i obowiązki osób trzecich²¹, przy czym nie jest to zasada absolutna. Ograniczenia swobody kreowania treści umowy mogą wynikać zarówno z *common*

¹⁵ W treści Sale of Goods Act 1979 znajdują się przepisy, które regulują m.in. sposób zawarcia umowy (sec. 4), opis przedmiotu sprzedaży (sec. 5–7), sposób określenia ceny (sec. 8–9), uprawnienia kupującego lub sprzedawcy w razie naruszenia umowy (sec. 49–53).

¹⁶ *Currie v. Misa* (1875) LR 10 Ex 153, gdzie sąd uznał, że pojęcie *consideration* konieczne dla zawarcia umowy może polegać albo na jakimś uprawnieniu, interesie, zyskach lub korzyściach płynących dla jednej strony umowy, albo na obowiązku znoszenia, utracie lub odpowiedzialności, udzielonej lub podejmowanej przez drugą stronę. Innymi słowy *consideration* to kluczowa przesłanka zawarcia umowy.

¹⁷ *Hoenig v. Isaacs* (1952) 2 All ER 176, w której sąd stwierdził, że w przypadku gdy świadczona usługa została w znacznej części wykonana, usługodawcy należy się wynagrodzenie, pomniejszone o koszty wynikające z braków (*defects*) świadczenia.

¹⁸ Ch. Webb: *Performance and Compensation: An Analysis of Contract Damages and Contractual Obligation*, Oxford Journal of Legal Studies 2006, Vol. 26, No. 1, s. 46; E. McKendrick: *English Contract Law, A rich Past, an Uncertain Future*, Current Legal Problems 1997, Vol. 50 (1), s. 28; S. Bridge: *Modernising Remedies for Breach of Repairing Covenants*, The Cambridge Law Journal 1999, Vol. 58, part 2, s. 284; R. Adhar: *Contract doctrine, predictability and the Nebulus expection*, Cambridge Law Journal 2014, Vol. 73 (1), s. 57.

¹⁹ Zob. szerzej I. Karwala: *Privity of contract a zasada względnego charakteru stosunku zobowiązaniowego*, TPP 2010, nr 1, s. 6 i n.

²⁰ G.H. Treitel (w:) *English Private Law*, Vol. II, ed. P. Birks, Oxford 2000, s. 104–105; A. Tettenborn: *Covenants, Privity of Contract, and the Purchaser of Personal Property*, The Cambridge Law Journal 1982, Vol. 21, part 1, s. 63–64.

²¹ Istnieją wyjątki od tej zasady, które reguluje Contracts (Rights of Third Parties) Act 1999. Tekst dostępny na stronie: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/31/contents> (6.12.2016 r.).

law, jak i z regulacji ustawowych. Istotne jest przy tym, że choć prawo angielskie cechuje liberalizm odnośnie do wymogów zawarcia umowy, to jako konieczne wskazuje się istnienie *consideration* w ramach umowy²². Bez tego elementu brak jest skutecznego zobowiązania stron²³.

Natomiast w ramach stosunku obligacyjnego najważniejsze znaczenie mają ustalenia uczynione przez strony w treści umowy określane jako *contract terms*. Pojęcie to obejmuje dwa rodzaje klauzul umownych: *express terms* oraz *implied terms*.

Pierwsza grupa, czyli *express terms* obejmuje klauzule, które zostały wyraźnie zawarte w umowie przez strony²⁴. Dla umów, których przedmiotem jest świadczenie usług, to właśnie te postanowienia mają decydujący charakter, z uwagi na brak szczegółowej regulacji ustawowej umów nazwanych, w takim znaczeniu, w jakim pojmuje się ją w prawie kontynentalnym. W ramach *express terms* strony umowy kształtują umowę w sposób odpowiedni dla siebie, w konkretnych okolicznościach towarzyszących jej zawarciu. Prawo angielskie oparte jest w tym zakresie na założeniu, że to strony wiedzą najlepiej, jaka powinna być treść umowy²⁵. Ze względu na brak typów ustawowych nie mogą one zatem poprzestać na prostym „zatytułowaniu” umowy. O tym, jaki rodzaj umowy został zawarty, decyduje ostatecznie wiązka praw i obowiązków, które można ustalić w oparciu o *express terms*²⁶.

Druga grupa klauzul, określana jako *implied terms*, obejmuje normy, które znajdują zastosowanie do umów, jako element stosunku zobowiązaniowego, bez konieczności wyraźnego określenia ich w treści umowy²⁷. Są to zatem warunki umowy, które nie zostały w sposób wyraźny określone w umowie, lecz znajdują zastosowanie do tego stosunku prawnego i dlatego obowiązują między stronami. W ramach tej grupy wskazuje się trzy kategorie: *terms implied in fact*, *terms implied in law*, *terms implied in custom*²⁸.

Kategoria obejmująca *terms implied in fact* jest dość trudna do jednoznacznego scharakteryzowania. Uznaje się, że obejmuje ona klauzule, które nie są wyraźnie

²² W literaturze polskiej zob. szerzej na ten temat J. Halberda: *Doktryna consideration w angielskim prawie zobowiązań kontraktowych (XVI–XXI w.)*, Czasopismo Prawno-Historyczne 2011, nr 2, s. 261–281.

²³ Por. W. Jarosiński: *Wpływ...*, *op. cit.*, s. 68.

²⁴ Zob. szerzej m.in.: A.G. Guest: *Chitty on contracts...*, *op. cit.*, s. 707–772; J.W. Carter, W. Courtney: *Unexpressed Intention and Contract Construction*, Oxford Journal of Legal Studies 2016, s. 1–31.

²⁵ Zob. m.in. C. Mitchell: *Obligations in Commercial Contracts: A Matter of Law or Interpretation?*, Current Legal Problems 2012, Vol. 65, s. 460, 463 i n.; St. A. Smith: *Future Freedom and Freedom of Contract*, The Modern Law Review 1996, Vol. 59, No. 2, s. 167–187.

²⁶ Wskazuje się jednak również na to, że ostatecznie konsekwencje wynikające z literalnego brzmienia umowy w postaci *express terms* będą ustalane w oparciu o takie rozumienie, jakie miałyby w danych okolicznościach rozsądna osoba czytająca umowę. Zob. szerzej R. Hooley: *Controlling contractual discretion*, Cambridge Law Journal 2013, Vol. 72 (1), s. 70.

²⁷ Zob. szerzej R. Austen-Baker: *Implied terms in English Contract Law*, Cheltenham 2011, s. 1; R. Ahdar: *Contract doctrine. Predictability and the Nebulus Exception*, Cambridge Law Journal 2014, Vol. 73 (1), s. 43; zob. także W. Jarosiński: *Wpływ...*, *op. cit.*, s. 65–67.

²⁸ G.H. Treitel: *The Law of Contract...*, *op. cit.*, s. 201.

określone w umowie, ale które musiały zostać włączone do umowy zgodnie z intencją stron²⁹. Aby ustalić, czy określona klauzula stanowi rodzaj *terms implied in fact*, angielskie sądy stosują swego rodzaju testy, badają okoliczności dotyczące umowy. W literaturze angielskiej wskazuje się na dwa podstawowe testy *officious bystander* oraz *business efficacy*, które mają pomóc sądowi w określeniu, czy konkretna klauzula *implied term* jest inkorporowana do umowy, czy też nie³⁰.

Podstawowe znaczenie ma test *officious bystander*, który można przetłumaczyć jako test bezstronnego świadka. Sąd powinien ocenić, czy w okolicznościach obejmujących zawarcie umowy strony odpowiedziałyby pozytywnie na pytanie bezstronnego świadka o to, czy dana klauzula, która nie została zawarta wyraźnie w umowie, powinna być uznana za objętą umową. Jeśli odpowiedź będzie twierdząca, to należy uznać, że taka klauzula stanowi element umowy, wynikający z okoliczności faktycznych, chociaż nie została wyraźnie przez strony zawarta w treści umowy³¹.

Trudno jest wskazać w polskich przepisach regulacje, które mogłyby być podobne do instytucji *terms implied in fact*³². W zakresie prawa zobowiązań można starać się poszukiwać podobieństw między innymi w art. 354 k.c. lub art. 355 k.c. Należy jednak zauważyć, że *terms implied in fact* to zasady o szerszym zakresie zastosowania. Cytowane wyżej polskie przepisy art. 354 k.c. i art. 355 k.c. dookreślają sposób zachowania dłużnika i wierzyciela w ramach wykonywania zobowiązania, czyli regulują zakres praw i obowiązków obejmujących należyte spełnienie świadczenia będącego przedmiotem umowy. Natomiast *terms implied in fact* mogą odnosić się także do innych kwestii, takich jak zasady zakończenia stosunku kontraktowego, bądź nawet kwestii pośrednio tylko związanych z umową. W umowach dotyczących świadczenia usług tego rodzaju właśnie za pomocą *terms implied in fact* można ustalić, że w braku wyraźnego określenia sposobu rozwiązania umowy o charakterze ciągłym umowa taka może być rozwiązana za wypowiedzeniem przy zastosowaniu rozsądnego terminu. W polskim kodeksie cywilnym analogiczna norma (obejmująca nie tylko umowy o świadczenie usług) znajduje się w art. 365¹ k.c.

²⁹ G.H. Treitel: *English Private Law...*, *op. cit.*, s. 41. Zdaniem H. Collinsa rzeczywistą podstawą zastosowania określonej reguły w oparciu o konstrukcję *implied terms* jest zawsze dobra wiara i zasady uczciwości obrotu. H. Collins: *Implied Terms: The Foundation in Good Faith and Fair Dealing*, *Current Legal Problems* 2014, Vol. 67, s. 301.

³⁰ R. Ahdar: *Contract doctrine, predictability and the Nebulus exception*, *Cambridge Law Journal* 2014, Vol. 73 (1), s. 43, który wskazuje na aktualność wskazanych testów także w nowszym orzecznictwie, m.in. *Attorney-General of Belize v. Belize Telecom Ltd.*, [2009] UKPC 10; [2009] 1 W.L.R. 1988.

³¹ *Shirlaw v. Southern Foundries* (1926) Ltd 1939 2 kb 206.

³² Niektórzy autorzy wskazują na klauzule dobrej wiary jako rodzaj *terms implied in fact*; tak m.in. J.W. Carter, W. Courtney: *Good Faith in Contracts: is there an implied promise to act honestly*, *Cambridge Law Journal* 2016, s. 2, 6. Cytowany autor wskazuje na specyfikę prawa angielskiego, odróżniając konstrukcyjnie klauzulę dobrej wiary jako *terms implied in fact* od rozwiązań stosowanych w innych porządkach prawnych. W literaturze polskiej zob. także L. Korecki: *Zasada dobrej wiary przy negocjowaniu umowy w prawie angielskim, francuskim i niemieckim*, *Przegląd Prawniczy UW* 2003, nr 3, s. 30–46.

Drugi równie ważny test nazywany jest *business efficacy*. W tym przypadku ważny jest cel umowy, związany z przedsięwzięciem o charakterze gospodarczym. Klauzula może być włączona do umowy, tylko jeśli jest konieczna do osiągnięcia tego celu³³. W polskim kodeksie cywilnym można wskazać pozornie podobną regułę, która wynika z art. 354 k.c. Przepis ten wyraźnie wskazuje na społeczno-gospodarczy cel umowy. Należy jednak podkreślić, że polski przepis kodeksu cywilnego dotyczy oceny zachowania strony umowy, przy ustalaniu, czy jest ono zgodne z celem umowy, czy też stanowi naruszenie kontraktu. Natomiast reguła *business efficacy* w prawie angielskim dotyczy oceny, czy określona klauzula przynależy do umowy, czy też nie. Innymi słowy, jest to reguła, która dotyczy ustalenia treści całości kształtu stosunku prawnego wynikającego z umowy, czym różni się od cytowanego art. 354 k.c. Wydaje się zatem, że to art. 65 § 1 i 2 k.c., odwołujący się do celu oświadczenia woli, okoliczności, w jakich było ono złożone, oraz zasad współżycia społecznego, rozumianych jako dobre obyczaje, jest bliższy angielskiej instytucji *terms implied in fact*. Również w literaturze angielskiej wskazuje się, że właśnie mechanizm *terms implied in fact* jest wykorzystywany przez sądy do kontroli umów w zakresie wykładni lub interpretacji treści umowy³⁴. Jednak niektórzy autorzy wskazują na konieczność rozróżnienia interpretacji umowy i stosowania *implied terms*³⁵.

Kategorią najszerszą są klauzule *terms implied in law*. Zakresem tej kategorii objęte są takie klauzule, które z mocy prawa stanowią element treści stosunku zobowiązaniowego³⁶.

W prawie angielskim istnieje wiele aktów prawnych rangi ustawowej, które znajdują zastosowanie do umów o świadczenie usług. Najważniejszą spośród nich jest Supply of Goods and Services Act 1982³⁷. Zakresem tej regulacji objęte są, co do zasady, wszelkie umowy, których przedmiotem jest dostarczanie towarów lub usług. Jeśli z treści szczególnych przepisów innych ustaw nie wynika wyłączenie stosowania SGS Act 1982, to ustawa ta znajduje zastosowanie.

Drugim aktem prawnym, który dotyczy świadczenia usług, jest Consumer Right Act 2015³⁸. Zakres podmiotowy tej regulacji jest ograniczony do umów zawieranych przez konsumentów z przedsiębiorcami (B2C), a przepisy w niej zawarte są oparte na treści dyrektywy UE o prawach konsumenta³⁹. Consumer Act 2015 zawiera

³³ R. Adhar: *Contract Doctrine...*, *op. cit.*, s. 40 i n. Zob. także sprawę *The Moorcock* (1889) 14 PD 64.

³⁴ Tak m.in. R. Hooley: *Controlling...*, *op. cit.*, s. 68, który wskazuje na *terms implied in fact* jako pierwszą z podstaw kontroli umowy przez sąd.

³⁵ Tak m.in. H. Collins: *Implied Terms...*, *op. cit.*, s. 310–313.

³⁶ Zob. szerzej m.in. G.H. Treitel: *English Private Law...*, *op. cit.*, s. 41; H. Collins: *Implied Terms...*, *op. cit.*, s. 310; R. Austen-Baker: *Implied...*, *op. cit.*, s. 78, 68.

³⁷ Supply of Goods and Services Act z dnia 13 lipca 1982 r. Tekst dostępny na stronie: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1982/29/contents> (6.12.2016 r.); cyt. dalej jako SGS Act 1982.

³⁸ Consumer Rights Act z dnia 26 marca 2015 r. Tekst dostępny na stronie: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/15/contents> (6.12.2016 r.); cyt. dalej jako Consumer Act 2015.

³⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego

przepisy dotyczące świadczeń różnego rodzaju, w tym odrębną część, dotyczącą umów, których przedmiotem jest świadczenie usług. W zakresie umów zawieranych między przedsiębiorcami i konsumentami przepisy Consumer Act 2015 mają pierwszeństwo zastosowania przed SGS Act 1982.

Kolejny przykład regulacji szczególnej, który należy wskazać jako istotny dla zakresu niniejszego opracowania, stanowi ustawa Housing Grants, Construction and Regeneration Act 1996⁴⁰, dotycząca problematyki szeroko pojętych umów o roboty budowlane (umowy *construction*) lub projektowe.

Poza zakresem niniejszego opracowania pozostają natomiast przepisy, które znajdują zastosowanie do szczególnych rodzajów usług, w szczególności obejmujących świadczenia medyczne, pomoc prawną, doradztwo finansowe lub inwestycyjne, a także regulacje związane ze świadczeniem pracy. Również na gruncie prawa polskiego tego rodzaju stosunki prawne podlegają odrębnej regulacji ustawowej poza kodeksem cywilnym, między innymi ze względu na to, że część przepisów odnoszących się do tych zagadnień nie ma charakteru prywatnoprawnego.

Biorąc pod uwagę Supply of Goods and Services Act 1982, *implied terms* zawarte w tej ustawie stanowią element treści umowy, jeśli dana umowa mieści się w zakresie zastosowania ustawy. Przy ustalaniu treści obowiązków stron sąd powinien zbadać, jaka jest treść umowy ujęta w *express terms*. W konsekwencji powyższego zostaje ustalony przedmiot umowy oraz jej charakterystyczne cechy, które mogą stanowić o tym, czy dana umowa jest objęta zakresem ustawy, czy też nie. Ponadto sąd powinien ustalić, czy w ramach *express terms* strony umowy nie wyłączały stosowania *implied terms* uregulowanych w ustawie. Dopiero wówczas możliwe jest zastosowanie rozwiązania przewidzianego w ustawie⁴¹.

Konstrukcja prawna tej instytucji jest zbliżona do polskich przepisów ustawowych. Odmienności mogą dotyczyć sposobu ustalenia przez sąd zakresu zastosowania przepisów, lecz wydaje się, że nie wynika to z charakteru *terms implied in law*.

Ostatnia kategoria klauzul to *terms implied in custom*, czyli takie klauzule umowne, których zastosowanie wynika ze zwyczaju lub z okoliczności związanych z zawarciem umowy⁴². Także w tym miejscu wypada wskazać na podobieństwo znaczenia prawnego polskiej regulacji art. 65 § 1 i 2 k.c. Mając oczywiście na uwadze, że literalna treść polskiego przepisu dotyczy wykładni oświadczenia woli, a nie ustalania zakresu zobowiązania, należy zaznaczyć, że konsekwencje stosowania obu reguł są podobne. W zakresie objętym swobodą kontraktową strony mogą ułożyć

i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady; cyt. dalej jako dyrektywa o prawach konsumenta.

⁴⁰ Housing Grants, Construction and Regeneration Act z dnia 24 lipca 1996 r. Tekst dostępny na stronie: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/53/contents> (6.12.2016 r.); cyt. dalej jako Construction Act 1996.

⁴¹ W literaturze polskiej szerzej na ten temat zob. M. Zaleśkiewicz: *Wykładnia umów w prawie polskim i angielskim w ujęciu porównawczym*, Przegląd Prawniczy UW 2011, nr 1/2, s. 272–284.

⁴² R. Austen-Baker: *Implied...*, *op. cit.*, s. 79.

stosunek zobowiązaniowy według swego uznania (do granic wyznaczonych przez art. 353¹ k.c.). Na etapie zawierania umowy kluczowe znaczenie ma ustalenie rzeczywistej treści oświadczenia woli jako źródła stosunku obligacyjnego. Skoro zatem art. 65 k.c. stosowany jest do ustalenia rzeczywistej treści oświadczenia, to w ten sposób dochodzi do wskazania zakresu stosunku prawnego, w szczególności zaś do ustalenia, jakie prawa i obowiązki strony włączyły lub wykluczyły.

Prawo umów kształtowane w oparciu o powyższe zasady charakteryzuje się dużo większą elastycznością niż umowy uregulowane według typów. W powyższych realiach prawnych szczególne znaczenie mają wzory umów, które szczegółowo określają zasady realizacji zobowiązań między stronami. Zakres swobody stron w kształtowaniu treści umowy jest bardzo szeroki, a stosowane wzory umów są dość obszerne, ponieważ strony dążą do precyzyjnego dookreślenia kwestii istotnych z punktu widzenia swoich interesów. W razie sporu te elementy, które nie zostaną uregulowane w sposób wyraźny w treści umowy, zostaną „uzupełnione” przez sądy, opierające się na dorobku *common law*. W tym miejscu konieczne jest podkreślenie sposobu formułowania wypowiedzi normatywnych w ustawie SGS Act 1982. Przepisy „merytoryczne” zawierające opis wzorca postępowania nakazanego zachowania przybierają postać tzw. *implied terms*, które zostały scharakteryzowane wyżej. Są to zatem normy, które znajdują zastosowanie jako konieczne elementy treści stosunku zobowiązaniowego opartego na umowie stron.

3. UMOWY, KTÓRYCH PRZEDMIOTEM JEST DOSTARCZANIE TOWARÓW (*SUPPLY OF GOODS*)

3.1. ZAKRES REGULACJI

Głównym aktem prawa stanowionego dotyczącym świadczenia usług jest wspomniana wyżej ustawa SGS Act 1982. Należy także zauważyć, że istnieje powiązanie merytoryczne (w zakresie *implied terms*) pomiędzy regulacjami Sale of Goods Act 1979 i SGS Act 1982, co wynika przede wszystkim z koncepcji zastosowanej w SGS Act 1982 do opisu zakresu zastosowania tej ustawy. Znajduje ona zastosowanie do umów o dostarczenie dóbr (*contract for the transfer of goods*) oraz do umów o świadczenie usług (*contract for the supply of a service*). Regulacje dotyczące tych rodzajów umów zostały zawarte w odrębnych częściach. Część pierwsza, obejmująca przepisy o numerach od 1 do 11, dotyczy *supply of goods*, natomiast część druga (numery 12 do 16) zawiera regulacje, które stosuje się w odniesieniu do *supply of service*.

W celu poprawnego opisanie znaczenia i konstrukcji regulacji SGS Act 1982 należy przede wszystkim podkreślić odmienną koncepcję angielskiego ustawodawcy do koncepcji ustawowej regulacji umowy. Zgodnie z treścią sekcji 1 SGS

Act 1982, postanowienia zawarte w Part 1 „Supply of Goods” znajdują zastosowanie do umów, w ramach których jedna strona przenosi lub zobowiązuje się do przeniesienia własności dotyczącej dóbr prawnych, z wyłączeniem wskazanych w tym przepisie kilku rodzajów umów oraz umów objętych przepisami Consumer Right Act 2015. W rozumieniu ustawy SGS Act 1982 pojęcie umowy *contract of supply of goods* obejmuje każdy rodzaj umowy dotyczącej *transfer of goods*, niezależnie od tego, czy z umowy tej wynika również zobowiązanie do świadczenia usług⁴³.

Jak wynika z powyżej powołanych przepisów, w regulacji posłużono się specyficzną metodą w celu określenia zakresu przedmiotowego zastosowania przepisów. W ustawie SGS Act 1982 brakuje klasycznej definicji rodzajów umów, znanych z metody kodeksowej, którą posługuje się choćby polski kodeks cywilny. Ustawa nie definiuje bowiem nazwanych typów umów (trudno byłoby wskazać *essentialia negotii* umów, które są objęte zakresem określonym w sekcji 1 SGS Act 1982), lecz wskazuje na przesłanki oparte na kryterium konsekwencji prawnych wynikających z danego zobowiązania. Jeśli treść zobowiązania polega na tym, że jedna ze stron zobowiązana jest do *transfer of goods*, to wówczas umowa zawierana przez strony jest objęta zakresem regulacji ustawy SGS Act 1982, o ile nie jest jedną z umów, które wyraźnie wyłączono poza jej zakres. Nie ma przy tym znaczenia, czy wraz ze świadczeniem polegającym na *transfer of goods* w ramach tej samej umowy dokonywane jest świadczenie usług⁴⁴.

Rozróżnienie między *supply of goods* a *sale of goods*⁴⁵, choć istnieje, to wydaje się mniej istotne niż różnica między umową o dzieło i umową sprzedaży w prawie polskim. Angielska regulacja *supply of goods* koncentruje się bowiem na jakości towaru jako rezultatu umowy, czyli przedmiotu, który ma zostać dostarczony zamawiającemu. „Zakresem regulacji objęte są *contracts of work and materials* oraz umowa zamiany, co obejmuje znaczną liczbę nienazwanych umów, na podstawie których jedna strona dokonuje przeniesienia własności lub jest zobowiązana do przeniesienia własności *goods* na rzecz drugiej strony umowy”⁴⁶.

⁴³ Section 1 SGS Act 1982 (3): „For the purposes of this Act [in its application to England and Wales and Northern Ireland] a contract is a [relevant contract for the transfer of goods] whether or not services are also provided or to be provided under the contract, and (subject to subsection (2) above) whatever is the nature of the consideration for the transfer or agreement to transfer”.

⁴⁴ Tak N.E. Palmer: *The Supply of Goods and Service Act 1982*, *Modern Law Review* 1983, Vol. 46, s. 620: „The character of a contract as one for transfer of good is not affected by the fact that services may also be supplied under it; and a contract may possess that character whether the consumer’s consideration is of a pecuniary or of some other nature (such as goods, services or land)”.

⁴⁵ Umowa sprzedaży (*contract of sale of goods*) to umowa, na podstawie której sprzedawca przenosi lub zobowiązuje się do przeniesienia własności na kupującego za zapłatą określonej kwoty pieniężnej w postaci ceny” — sekcja 2 (1) — *Sale of Goods Act 1979*.

⁴⁶ Tak N.E. Palmer: *The Supply...*, *op. cit.*, s. 621, który jednocześnie wskazuje na przykłady umów o charakterze nieodpłatnym: „An obvious example of this residual category is the supply of »free gifts« or »bargain offers« which are obtainable by some prescribed act on the part of the prospective transferee, such as dispatch of coupon or label or the entry into an associated contract with the supplier or trading acquaintance”.

Najistotniejsze jest określenie pojęcia *contract of work and materials*. Wydaje się, że można porównać *contract of supply of goods* z polską umową o dzieło, z zastrzeżeniem, że regulacja angielska jest ograniczona do sytuacji, w których następuje transfer „towaru”, zatem materiał, z którego dzieło ma być wykonywane, nie może pochodzić od zamawiającego. Jeśli bowiem to zamawiający dostarczy materiał do wykonania dzieła, nie będzie miał miejsca transfer „towaru”, lecz „czysta usługa”. W literaturze angielskiej wskazuje się na następujące przykłady:

- ***maintanance contract***, obejmujące obowiązek zapewnienia świadczenia „pracy” i części zamiennych, koniecznych w celu utrzymania lub konserwacji określonego urządzenia, na przykład windy;
- ***building and construction contract*** to umowy, w ramach których usługodawca zobowiązuje się świadczyć „pracę” oraz dostarczyć odpowiednie materiały, w celu wykonania określonego przedmiotu, na przykład dostarczenie nowych okien i ich montaż, lub rozbudowa systemu centralnego ogrzewania;
- ***instalation and improvement contracts***, rozumiane jako umowy, na podstawie których usługodawca nie wykonuje żadnego nowego przedmiotu, lecz dokonuje modyfikacji istniejących przedmiotów, na przykład montażu wyposażenia istniejącego budynku lub malowania ścian⁴⁷.

3.2. PRZEDMIOT ŚWIADCZENIA I ODPOWIEDZIALNOŚĆ

Należy zauważyć, że treść *implied terms* dotyczących umów, których przedmiotem jest dostarczanie towarów (*supply of goods*), jest analogiczna jak w ustawie dotyczącej sprzedaży (*Sale of Goods Act 1979*). Zgodnie z treścią sekcji 2 *SGS Act 1982* w umowach, w których przedmiotem świadczenia jest dostarczanie towaru, w rozumieniu niniejszej ustawy, które wymaga przeniesienia własności, należy uznać, że dłużnik (wykonawca) zobowiązany do spełnienia takiego świadczenia powinien mieć uprawnienia do przeniesienia własności towaru na rzecz nabywcy (zamawiającego). Ponadto należy przyjąć, że w ramach tak zawartej umowy istnieje dorozumiana gwarancja, że towary są wolne od obciążeń i pozostaną wolne od jakichkolwiek opłat lub obciążeń nieujawnionych ani nieznanych nabywcy (zamawiającemu) przed zawarciem umowy. W konsekwencji wykonania umowy nabywca (zamawiający) będzie mógł w sposób niezakłócony korzystać z towaru jako posiadacz, chyba że nabywcy (zamawiającemu) były znane ograniczenia wynikające z uprawnień właściciela lub innych osób, uprawnionych do korzystania z towaru. Rozwiązanie to odpowiada treści sekcji 12 *Sale of Goods Act 1979*.

Jeśli umowa odnosi się do towaru oznaczonego co do gatunku (rodzaju), wykonanie umowy powinno obejmować towar zgodny z wymogami dla danego gatun-

⁴⁷ *Smith & Keenan's English Law: Text and Cases*, Longman 2010, s. 346.

ku (rodzaju) towaru. Jednocześnie w ustawie rozstrzygnięto kolizję dotyczącą jakości przedmiotu świadczenia, gdy jest on zgodny z próbką, która została przedstawiona nabywcy przy zawarciu umowy, lecz jakość nie odpowiada wymogom o gatunku towaru zawartego w umowie. W takiej sytuacji towar powinien również odpowiadać wymogom gatunkowym. Z wyjątkiem sytuacji, gdy to nabywca (zamawiający) dokonuje wyboru towarów. Ta regulacja zawarta w sekcji 3 SGS Act 1982 koresponduje z treścią sekcji 13 Sale of Goods Act 1979.

Najbardziej szczegółowa regulacja dotyczy jakości świadczenia (sekcje 4 i 5 SGS Act 1982). Treść tej regulacji uwydatnia swobodę stron w zakresie kreowania umowy. Brak bowiem ogólnej zasady, która nakładałaby na dłużnika świadczenia niepieniężnego (dostawcę) odpowiedzialność za jakość świadczenia, o ile odpowiedzialność ta nie wynika wyraźnie z treści szczególnych przepisów prawa lub z wyraźnego postanowienia umownego. Samo zawarcie umowy *supply of goods* nie jest wystarczające do przyjęcia, że dłużnik świadczenia niepieniężnego (dostawca, *supplier*) przyjął na siebie odpowiedzialność lub obowiązki gwaranta jakości dostarczanego towaru, odpowiadającej szczególnym potrzebom nabywcy (zamawiającego)⁴⁸. Natomiast jeśli umowa jest zawierana przez przedsiębiorcę w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej, należy uznać, że dostarczany towar powinien być satysfakcjonującej jakości. Ustawa zawiera pewne wskazówki, które pozwalają ocenić, czy przesłanka ta została spełniona. Otóż towary są uznawane za towary zadowolającej jakości, jeśli czynią zadość standardom uznania za zadowolające, przez rozsądną osobę, biorącą pod uwagę opis lub gatunek towarów, cenę (o ile ta ma znaczenie) oraz wszystkie inne istotne okoliczności.

Należy podkreślić, że *implied terms* zawarte w sekcjach 4 i 5 Supply of Goods and Service Act 1982 precyzują przesłanki jakości świadczenia niepieniężnego, określanego pojęciem *goods*, co z kolei jest zbieżne z regulacją umowy sprzedaży. Brakuje natomiast regulacji szczególnej, dotyczącej czasu, miejsca czy też sposobu wykonania świadczenia. W konsekwencji wydaje się, że tak ukształtowana regulacja umowy *supply of goods* w największym stopniu chroni interes nabywcy (zamawiającego) w zakresie uzyskania rezultatu objętego umową rozumianego jako rzecz, która ma być dostarczona, a nie sposobu wykonywania świadczenia.

Kwestia konieczności dostarczenia „rezultatu” umowy i odpowiedzialność za jego jakość stanowi najważniejszą okoliczność, która odróżnia umowy *supply of goods* od umów *supply of services*. W ramach umowy *supply of service* dłużnik (usługodawca) nie jest zobowiązany do osiągnięcia określonego rezultatu umowy, lecz wystarczające jest, że będzie wykonywał umowę przy dochowaniu należytej staranności (*skill and care*).

Wobec powyższego, najbardziej istotne jest rozróżnienie obu rodzajów umów. Kwestii tej dotyczy orzeczenie *Trebor Bassett Holdings Ltd, The Cadbury UK Part-*

⁴⁸ W literaturze polskiej zob. szerzej H. Beale: *Klauzule wyłączenia i ograniczenia odpowiedzialności w prawie angielskim*, Universitas Wratislaviensis 2000, No. 2244, s. 487–508, tłum. J. Słupski.

*nership v. ADT Fire and Security plc*⁴⁹. Na podstawie umowy na ADT Fire and Security spoczywał obowiązek dostarczenia systemu przeciwpożarowego. System został zainstalowany prawidłowo i wszystkie jego elementy działały prawidłowo. Mimo to, system nie zapobiegł pożarowi. Rozstrzygający sprawę sąd uznał, że istotą zamówienia, którego przedmiotem jest kompleksowy system przeciwpożarowy, nie jest tylko dostarczenie towaru w postaci elementów systemu przeciwpożarowego i jego prawidłowy montaż, lecz także takie zaprojektowanie i wykonanie, które skutecznie zapobiegnie pożarowi. Przyjął zatem, że w tego rodzaju umowie zasady odpowiedzialności na regułach *supply of goods* nie byłyby odpowiednie. Należy stosować zasady umowy *supply of services*⁵⁰.

4. UMOWY, KTÓRYCH PRZEDMIOTEM JEST DOSTARCZANIE USŁUG (*SUPPLY OF SERVICES*)

4.1. ZAKRES ZASTOSOWANIA

Podstawową kwestią dla przedstawienia regulacji dotyczącej świadczenia usług w prawie angielskim jest rozstrzygnięcie problemu natury terminologicznej. W języku angielskim funkcjonują bowiem dwa zbliżone sformułowania, które mogą być mylone, mianowicie: *contract of service* i *contract for services*. Jak wyraźnie wskazano w treści SGS Act 1982, *contract of service* nie stanowi umowy *contract for the supply of a service*. Pomimo podobieństwa pojęć, obie umowy mają inny charakter. *Contract of service* w rozumieniu prawa polskiego należy tłumaczyć jako umowę o pracę podlegającą regulacji Employment Rights Act 1996⁵¹. Natomiast *contract for services* to umowa o świadczenie usług, oparta na relacjach czysto prywatnoprawnych określających prawa i obowiązki dostawcy i nabywcy usługi⁵².

Specyfika umowy *contract of service* przejawia się głównie w relacji pracownika i pracodawcy, która polega na istnieniu stosunku podporządkowania. Rozróżnienie obu rodzajów umów nie jest jednak łatwe. W literaturze proponowane są kryteria, które mają pomóc w ustaleniu, czy dana umowa stanowi rodzaj zatrudnienia, czy też jest umową o charakterze świadczenia usług. W tym kontekście wskazuje się przede wszystkim na fakt, że osoba zobowiązana do świadczenia polegają-

⁴⁹ *Trebor Bassett Holdings Ltd & Anor v. ADT Fire and Security Plc* [2012] EWCA Civ 1158.

⁵⁰ Należy dodatkowo zastrzec, że w tym konkretnym stanie faktycznym sąd uznał, że projektant nie dopełnił ciężących na nim obowiązków odpowiedniej staranności przy projektowaniu systemu przeciwpożarowego. Jednak żądanie odszkodowania zostało znacząco zredukowane, ponieważ sąd jednocześnie stwierdził, że po stronie fabryki dochodziło do niedbalstwa, które znacząco zwiększyło ryzyko pożaru.

⁵¹ Employment Rights Act z dnia 22 maja 1996 r. Tekst dostępny na stronie: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/18/contents> (6.12.2016 r.).

⁵² M.R. Freedland: *Chitty on contract*, Vol. II, London 2004, s. 937; H. McLean: *Contract of Employment. The Perennial Problem of Definition*, *The Cambridge Law Journal* 1990, Vol. 49, No. 3, s. 410–413.

cego działaniu (*facere*) na podstawie *contract of services* ma obowiązek wypełniać polecenia przełożonego i wykonywać „zlecenie” według jego wskazówek⁵³. Pracownik powinien wykonywać obowiązki wynikające z *contract of service* w miejscu wskazanym przez pracodawcę i w czasie ustalonym zgodnie z umową. Niedopuszczalne jest również wykonywanie zobowiązania przez osobę trzecią. Ponadto, z umowy *contract of service* wynikają obowiązki ciężące na pracodawcy, które są specyficzne dla prawa pracy, jak przykładowo obowiązek udzielenia urlopu albo wypłacenia świadczeń chorobowych⁵⁴.

Natomiast umowa określana jako *contract for services* lub *contract for supply of a service* charakteryzuje się równością stron stosunku prawnego, które najczęściej mają status przedsiębiorców. Istotne jest zatem, że świadczenie usługi będącej przedmiotem umowy powinno zostać spełnione zgodnie z opisem zawartym w umowie, według harmonogramu świadczenia (jeśli taki istnieje). Sama zaś usługa winna być świadczona zgodnie ze standardami wynikającymi z umowy, a nieprawidłowości dotyczące świadczonej usługi usługodawca ma obowiązek usunąć, bez dodatkowej zapłaty ze strony usługobiorcy⁵⁵.

Dalsze rozważania będą dotyczyć wyłącznie umowy o świadczenie usług, czyli *contract for the supply of a service*.

Podstawowym problemem w regulacji umów odnoszących się do świadczenia usług jest ich zdefiniowanie. Polski ustawodawca dotychczas nie podjął się rozwiązania tego zagadnienia, w konsekwencji do umów o świadczenie usług znajdują odpowiednie zastosowanie przepisy dotyczące zlecenia lub przepisy umowy o dzieło. W prawie angielskim zastosowano koncepcję odmienną. Sekcja 12 SGS Act 1982 zawiera przesłanki, według których należy ustalić, czy dana umowa stanowi umowę o świadczenie usług w rozumieniu tegoż aktu. Należy jednak zaznaczyć, że ustawa angielska posługuje się niezbyt precyzyjną definicją. Nie określa bowiem cech charakterystycznych świadczenia, lecz wskazuje, że zakresem pojęcia umowy o świadczenie usług, w rozumieniu tego aktu, są objęte takie umowy, na podstawie których dostawca usługi zobowiązał się je wykonać, niezależnie od tego, czy przedmiotem umowy jest też dostawa towaru, jak również bez względu na to, w jaki sposób nastąpi zapłata za wykonanie umowy. Z zakresu stosowania definicji zawartej w SGS Act 1982 wyłączono natomiast umowy o świadczenie usług, do których znajduje zastosowanie Consumer Act 2015.

⁵³ Zob. szerzej na temat świadczenia w umowach tego rodzaju G. Jones: *Specific Performance of a Contract of Services?*, The Cambridge Law Journal 1987, Vol. 46, No. 1, s. 21–23.

⁵⁴ M.R. Freedland: *Chitty on contract*, Vol. II, London 2004, s. 937.

⁵⁵ W literaturze angielskiej wskazuje się jednak na problemy dotyczące nadużyć związanych z opisem praw i obowiązków stron, w taki sposób, aby unikać relacji o charakterze pracowniczym. Umowy o świadczenia usług traktowane są bowiem bardziej liberalnie, szczególnie w zakresie ochrony usługodawcy. Zob. szerzej m.in. M. Freedland: *Rethinking the Personal Work Contract*, Current Legal Problems 2005, No 58, s. 536, powołując sprawę *Campbell v. Frisbee* [2003] ICR 141, dotyczącą kwalifikacji prawnej umowy „zatrudnienia” osobistej asystentki znanej modelki na podstawie umowy o świadczenie usług.

Zastosowana definicja wzbudza poważne wątpliwości, przede wszystkim ze względu na wystąpienie błędu *idem per idem*. Jak się wydaje, ustawodawca angielski posłużył się pojęciem usług, w potocznym znaczeniu tego słowa, uznając za bezcelowe próby jego dookreślenia. Uzasadnienia dla zastosowania takiej definicji próżno szukać także w literaturze przedmiotu, w której jednak podkreśla się bardzo szeroki zakres zastosowania cytowanego przepisu⁵⁶.

Z punktu widzenia prawa polskiego tego rodzaju technika ustawodawcza wydaje się mało przydatna. Stosowany dotychczas podział na typy umów nazwanych, w których ustawa określa *essentialia negotii*, byłby trudny do pogodzenia z otwartą regulacją świadczenia usług. Wydaje się, że zastosowanie takiego rozwiązania prowadziłoby do trudności z odróżnieniem umowy o świadczenie usług od innych umów, w których występuje obowiązek *facere*.

Angielska regulacja umowy *contract for the supply of a service* wydaje się dość ogólnikowa. Nie chodzi przy tym tylko o szeroki zakres *defiendum* umowy o świadczenie usług, lecz o treść *implied terms*, które zostały ujęte w ustawie. Wyraźnie uregulowano trzy aspekty świadczenia usług:

- *care and skill* (sec. 13 SGS Act 1982);
- *time for performance* (sec. 14 SGS Act 1982);
- *consideration* (sec. 15 SGS Act 1982).

4.2. SPOSÓB WYKONANIA ZOBOWIĄZANIA W UMOWIE *CONTRACT FOR THE SUPPLY OF A SERVICE*

Przepis art. 13 SGS Act 1982 regulujący kwestie jakości świadczonej usługi dotyczy tylko sytuacji, w których usługodawcą jest przedsiębiorca, a usługa jest wykonywana w ramach umowy zawartej w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą. Przepis wymaga, aby usługodawca (*supplier*) wykonywał świadczenie, dokładając rozsądnej staranności i umiejętności⁵⁷. Ta podstawowa zasada, odnosząca się do świadczenia usług, znajduje zastosowanie do wszystkich rodzajów usług objętych zakresem ustawy⁵⁸. Należy przy tym pamiętać, że rozsądne wymagania, stawiane wobec usługodawcy, są w tej sytuacji wyższe niż wobec podmiotu, który

⁵⁶ Zob. N.E. Palmer: *The Supply...*, *op. cit.*, s. 627.

⁵⁷ W sposób wyraźny wymaga tego sec. 12 SGS Act 1982: „In a contract for the supply of a service where the supplier is acting in the course of a business, there is an implied term that the supplier will carry out the service with reasonable care and skill”. Zob. szerzej na ten temat m.in. C. Mitchell: *Leading a Life of its Own? The Roles of Reasonable Expectation in Contract Law*, *Oxford Journal of Legal Studies* 2003, Vol. 23, No. 4, s. 650 i n.

⁵⁸ W prawie angielskim reguły dotyczące rozsądnych oczekiwań w oparciu o podwyższone standardy zostały zawarte w ustawach chroniących konsumentów. Aktualnie jest to Consumer Act 2015. Należy jednak zauważyć, że zakres zastosowania tego aktu jest inny, ponieważ chroni on konsumenta w relacji z przedsiębiorcą. Zatem zakres podmiotowy wynikający z sec. 13 SGS Act 1982 jest odmienny, ponieważ obejmuje te sytuacje, które nie są objęte zakresem Consumer Act 2015.

nie jest profesjonalistą w zakresie wykonywanej umowy. Zasługą cytowanej normy jest zatem zwiększenie ochrony usługobiorcy jako wierzyciela, uprawnionego do żądania świadczenia niepieniężnego polegającego na działaniu. Jest to o tyle istotne, że świadczenie polegające na *facere* jest trudne do opisanego w sposób skonkretyzowany, na etapie zawierania umowy. Sposób wykonania usługi ma bardzo często decydujące znaczenie dla oceny, czy świadczenie jest wykonane lub wykonywane w sposób należyty. Przy zawieraniu umowy sprzedaży kupujący najczęściej jest w stanie określić przedmiot umowy, opisać go lub nawet go zbadać. Natomiast opis usługi jest trudniejszy. Przy zawieraniu umowy o świadczenie usług opis może być szczegółowy, lecz usługa dopiero będzie wykonywana, zatem opis najczęściej nie będzie wyczerpujący. Treść umowy o świadczenie usług musi dopuszczać stosowanie ocen co do jakości lub sposobu wykonania usługi, w którym mieszczą się okoliczności należące do specyfiki danej usługi (np. standardy i precyzja wykonania usługi).

W literaturze angielskiej poddano krytyce literalne brzmienie omawianego przepisu, wskazując, że nie wnosi niczego, czego nie można byłoby wywieść z *common law*⁵⁹. W tym kontekście nie należy zapominać o prawotwórczej roli orzecznictwa systemu *common law*, które w odniesieniu do kwestii *care and skills* wypracowało wiele rozwiązań, stosowanych jeszcze przed uchwaleniem SGS Act 1982. Z kolei N.E. Palmer zauważa, że na podstawie tego przepisu można dokonać wykładni swoistej „triady zobowiązaniowej”, na którą składa się: „to perform the work in person, to actually perform, the work; to perform it with reasonable care and skill”⁶⁰. Efekty tej wykładni, jak podkreśla autor, polegające na skonkretyzowaniu: podmiotu zobowiązanego do świadczenia usługi, sposobu wykonywania usługi, jak również obowiązku racjonalnie pojętych staranności i umiejętności, są o tyle istotne, że nie każda umowa obejmująca świadczenie usług, oceniana na podstawie *common law*, mogłaby zostać uznana za podstawę do tego rodzaju zobowiązań⁶¹.

Regulacja ustawowa ujęta w sekcji 13 SGS Act 1982 stanowi istotny punkt dla oceny kontraktu w systemie prawa angielskiego. Jednak do pełnego zrozumienia istoty tej regulacji niezbędne jest odwołanie się do dorobku *common law*, przy ocenie okoliczności, które sąd winien wziąć pod uwagę, dokonując oceny, czy świadczenie zostało spełnione z dochowaniem należytej staranności⁶². Jednym z podstawowych kryteriów dla jej przeprowadzenia jest *Bolam test*⁶³, który dotyczy sprawy rozstrzyganej jeszcze przed uchwaleniem SGS Act 1982. W tej sprawie sąd uznał, że nie można przypisać zaniedbania, jeśli osoba wykonująca daną czynność działa-

⁵⁹ N.E. Palmer: *The Supply...*, *op. cit.*, s. 627. Zob. także R. Hoolay: *Controlling...*, *op. cit.*, s. 73.

⁶⁰ Tak N.E. Palmer: *The Supplu...*, *op. cit.*, s. 627.

⁶¹ *Ibidem*, s. 628.

⁶² Szerzej na ten temat zob. m.in. N. McBride: *Duties of Care — Do they Really Exist?*, *Oxford Journal of Legal Studies* 2004, Vol. 23, No. 4, s. 418 i n.; C. Michell: *Leading a Life...*, *op. cit.*, s. 639 i n.

⁶³ *Bolam v. Friern Hospital Management Committee* [1957] 1 WLR 582; zob. także M. Plaskacz: *Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy leczeniu w prawie angielskim*, *Prawo i Medycyna* 2005, nr 1, s. 59 i n.

ła zgodnie z wymogami praktyki, przyjętej jako właściwa dla odpowiedzialnego człowieka, wykształconego w danej dziedzinie (w tym przypadku był to lekarz). Innymi słowy: nie można przypisać zaniedbania człowiekowi, jeśli działa zgodnie z taką praktyką, nawet jeśli w danej sprawie istnieje opinia o przeciwnej treści (w tym przypadku opinia biegłych).

Definiując pojęcie zaniedbania (*negligence*), można także powołać się na sprawę *Blyth v. Birmingham Waterworks Co. Exchequer* z roku 1856⁶⁴, w której uznano, że „zaniedbanie jest określane przez standard osoby rozsądnej. Nie można przypisać zaniedbania, jeśli jego zachowanie i środki ostrożności są zgodne ze standardem obowiązującym dla ostrożnego i rozsądnego człowieka”. W umowach, w których świadczenie usług jest związane z prowadzoną działalnością gospodarczą, wymogi dotyczące staranności działania ulegają podwyższeniu⁶⁵, chociaż istotne jest, aby oceniać okoliczności sprawy według standardów profesjonalisty, a nie eksperta w danej dziedzinie⁶⁶.

Specyfika umów dotyczących świadczenia usług sprawia, że sposób wykonywania świadczenia może mieć znaczenie dla oceny naruszenia umowy, nawet jeśli nie doszło do rzeczywistej szkody w majątku wierzyciela. Przykład takiego rozumowania podaje J. O’Sullivan, wskazując umowę o świadczenie usług ochroniarskich, w której usługodawca zobowiązuje się patrolować teren przy użyciu dziesięciu pracowników, a faktycznie wykonuje to tylko jedna osoba. Zdaniem autorki, choćby nie doszło do włamania, to usługa jest wykonywana wadliwie i takie zachowanie stanowi naruszenie umowy⁶⁷. Także E. McKendric podkreśla konieczność stosowania instytucji służących do ochrony przed naruszeniem umowy do sytuacji, gdy naruszenie nie przybiera postaci szkody pieniężnej⁶⁸. Sam fakt istnienia między stronami relacji umownych może wpłynąć także na ocenę standardów i ewentualnej odpowiedzialności z tytułu deliktu⁶⁹.

Tego rodzaju problem byłby trudny do rozwiązania na gruncie polskiego kodeksu cywilnego. W sytuacji umowy nienazwanej, której przedmiotem byłoby świadczenie usług opisanych przez strony, brak wykonywania usługi, polegający na

⁶⁴ *Blyth v. Birmingham Waterworks Co. Exchequer*, 11 Exch. 781, 156 Eng. Rep. 1047 (1856).

⁶⁵ B. Patten: *Professional Negligence in Construction*, Taylor & Francis 2003, s. 12; J. O’Sullivan: *Building contracts — is there concurrent liability in tort*, The Cambridge Law Journal 2011, s. 292. Zob. także C.G. Veljanovski, C.J. Whelan: *Professional Negligence and the Quality of Legal Services. An Economic Perspective*, Oxford Journal of Legal Studies 1996, Vol. 16, No. 4, s. 617–640.

⁶⁶ *J D Williams & Co Ltd v. Michael Hyde & Associates Ltd* [2001] BLR 99.

⁶⁷ Zob. J. O’Sullivan: *The spy left out in the cold: freezing the proceeds of crime*, The Cambridge Law Journal 1998, Vol. 57, part 2, s. 259.

⁶⁸ Zob. szerzej E. McKendric: *Breach of contract and meaning of loss*, Current Legal Problems 1999, nr 52, s. 47.

⁶⁹ Zob. szerzej J. O’Sullivan: *Buliding contracts — is there concurrent liability in tort?*, The Cambridge Law Journal 2011, Vol. 73, s. 293. W literaturze polskiej zob. szerzej na ten temat J. Kuźmicka-Sulikowska: *Relacja między odpowiedzialnością kontraktową a deliktową w prawie angielskim*, PiP 2013, z. 8, s. 92–104; D. Leczykiewicz: *Czyny niedozwolone w prawie angielskim*, PiP 2004, z. 8, s. 92–103 wraz z cytowaną tam literaturą.

niedostatecznej liczbie osób faktycznie wykonujących świadczenie, przy jednoczesnym braku skutków dla majątku usługobiorcy, mógłby stanowić podstawę do wypowiedzenia umowy. Trudno byłoby natomiast wskazać podstawę do żądania odszkodowania⁷⁰.

Ustawa SGS Act 1982 zawiera także regulacje dotyczące terminu wykonania usługi. W umowach, które są wykonywane przez przedsiębiorcę w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej, termin wykonania usługi zależy od tego, czy strony uregulowały ten aspekt w umowie. Jeśli w umowie brakuje oznaczenia terminu wykonania umowy, to wówczas usługa powinna zostać wykonana w terminie rozsądnym, biorąc pod uwagę okoliczności faktyczne dotyczące konkretnej umowy. Ustalenie rozsądnych oczekiwań dotyczących terminu spełnienia świadczenia jednorazowego (np. wydania rzeczy sprzedanej) może być równie problematyczne, natomiast wydaje się, że trudniej ustalić te okoliczności w przypadku świadczeń o charakterze ciągłym. Angielska regulacja zawarta w sekcji 14 SGS Act 1982 wydaje się wzorowana na precedensach znanych wcześniej z *common law*⁷¹. Przed uchwaleniem SGS Act 1982, w razie gdy strony nie zawarły w umowie postanowień dotyczących terminu wykonania świadczenia, sądy stosowały zasady oparte na precedensie *Hick v. Raymond* (1893), w którym wskazano, że należy ustalić, jakie środki powinny być użyte ze względu na okoliczności sprawy, aby bez zbędnego przedłużania terminu wykonać świadczenie w sposób odpowiedni. Zasady te są często powtarzane także w bieżących orzeczeniach⁷².

Można zauważyć, że reguły wynikające z sekcji 14 SGS Act 1982, jak również zasady oparte na precedensach są zbieżne z polską regulacją dotyczącą sytuacji, gdy umowa nie konkretyzuje terminu spełnienia świadczenia. Chodzi nie tylko o obowiązek wykonania świadczenia bez zbędnej zwłoki wynikający z art. 455 k.c. czy też o domniemanie zastrzeżenia terminu na rzecz dłużnika (art. 457 k.c.). Cytowane przepisy należy bowiem skorygować, opierając się na art. 354 k.c., który nakazuje dłużnikowi spełnić świadczenie w sposób odpowiadający celowi umowy. Zakres przedmiotowy powołanego przepisu obejmuje również termin spełnienia świadczenia.

Zgodnie z regulacją zawartą w sekcji 15 SGS Act 1982 umowa, której przedmiotem jest świadczenie usług, co do zasady jest umową odpłatną. Jeśli obowiązek zapłaty ani wysokość świadczenia pieniężnego nie zostały określone w umowie, lecz okoliczności te zostały pozostawione późniejszym uzgodnieniom stron, usłu-

⁷⁰ W literaturze polskiej szerzej na ten temat P. Kaleta: *Pojęcie prawa odpowiedzialności odszkodowawczej oraz przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej w prawie polskim i angielskim*, Przegląd Prawniczy UW 2005, nr 1, s. 68–81.

⁷¹ Por. J.W. Carter, W. Courtne: *Unexpressed Intention and Contract Construction*, Oxford Journal of Legal Studies 2016, August 19, s. 6, gdzie autorzy wskazują na sprawę *Hick v. Raymond* [1893] AC 22 (HL) 32 (Lord Watson), 34 (Lord Ashbourne).

⁷² Zob. m.in. *Shawton Engineering Ltd v. Dgp International Ltd (T/A Design Group Partnership) and Another CA Bailii*, [2005] EWCA Civ 1359.

godawcy należy się rozsądna zapłata⁷³. Ocena, czy zapłata spełnia przesłanki „rozsądnej”, zależy od okoliczności faktycznych towarzyszących umowie⁷⁴.

Należy także podkreślić, że *implied terms* odnoszące się do umów *supply of services*, które zostały objęte zakresem ustawy, nie są narzucone stronom umowy, co przesądza sekcja 16 SGS Act 1982. Regulacja ustawowa może zostać wyłączona nie tylko przez wyraźne postanowienia umowne, lecz także wówczas, gdy taki wniosek można wyprowadzić z okoliczności towarzyszących zawarciu umowy (np. prowadzonym negocjacjom). Jednak klauzule *express terms* nie są uznawane za wyłączające regulacje ustawy, dopóki nie są sprzeczne z *implied terms* określonymi w SGS Act 1982. Żadne z postanowień ustawy nie powoduje także ograniczenia odpowiedzialności usługodawcy, jeśli jest ona wyraźnie określona w umowie jako surowsza, niż wynika to z sekcji 13 lub 14 SGS Act 1982. Do umów, których przedmiotem jest świadczenie usług, stosuje się wszelkie postanowienia ustawowe, które nie są sprzeczne z regulacją SGS Act 1982.

5. UMOWY Z UDZIAŁEM KONSUMENTÓW

Umowy zawierane z konsumentami były tradycyjnie w prawie angielskim objęte odrębną regulacją⁷⁵. Aktualnie na skutek implementacji dyrektywy o prawach konsumenta została wprowadzona nowa ustawa w odniesieniu do umów z udziałem konsumentów. Dyrektywa ta ma charakter maksymalny, zatem w zakresie objętym regulacją dyrektywy państwa członkowskie nie mogą stosować rozwiązań odmiennych od tych, które są przewidziane w treści dyrektywy⁷⁶. Przede wszystkim w ramach Consumer Act 2015 ustawodawca angielski zdecydował się na wyraźną regulację trzech rodzajów umów, wyodrębniając umowy dotyczące nabycia towarów (Chapter 1 Consumer Act 2015), dostarczania treści cyfrowych (Chapter 2 Consumer Act 2015) oraz świadczenia usług (Chapter 3 Consumer Act 2015). Ze względu na powyższe wyodrębnienie świadczenia, polegającego na dostarczaniu treści cyfro-

⁷³ Sec 15 SGS Act 1982: „Where, under a contract for the supply of a service, the consideration for the service is not determined by the contract, left to be determined in a manner agreed by the contract or determined by the course of dealing between the parties, there is an implied term that the party contracting with the supplier will pay a reasonable charge”.

⁷⁴ Szerzej na temat okoliczności, które mogą mieć wpływ na ustalenie zasad odpłatności, zob. J. Beatson, G. Tolhurs: *Debt, Damages and Restitution*, The Cambridge Law Journal 1998, Vol. 57, Part 2, s. 255. Autor wskazuje m.in. sprawę *Stocznia Gdanska SA v. Latvian Shipping Co.* [1998] 1 W.L.R. 574.

⁷⁵ W literaturze polskiej szerzej na ten temat zob. S. Sołtysiński: *Z problematyki ochrony konsumenta w angielskim prawie prywatnym*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1969, z. 1, s. 129–143.

⁷⁶ Dyrektywa o prawach konsumenta reguluje przede wszystkim obowiązki informacyjne w umowach zawieranych przez konsumentów z przedsiębiorcami, a w przypadku umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorcy lub zawieranych na odległość przyznaje konsumentowi szczególną ochronę w postaci prawa odstąpienia. W tym zakresie treść Consumer Act 2015 jest zbieżna z polską ustawą z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (Dz. U. poz. 807). Dyrektywa o prawach konsumenta nie zawiera natomiast przepisów dotyczących jakości świadczenia, odpowiedzialności z tytułu niewykonania bądź nienależytego wykonania świadczenia głównego.

wych, prawo angielskie stanowi system wyjątkowy. Polski ustawodawca nie zdecydował się dotychczas na odrębną regulację umowy o dostarczanie treści cyfrowych⁷⁷.

Warto także zwrócić uwagę na próbę konkretyzacji regulacji umów dotyczących świadczenia usług, podjętą przez ustawodawcę angielskiego. Usługi wykonywane na rzecz konsumentów powinny być świadczone przy dołożeniu rozsądnej staranności *with reasonable care and skill* (sec. 49 (1) Consumer Act 2015)⁷⁸. Poza obowiązkami informacyjnymi (sec. 50 Consumer Act 2015), w ustawie zastrzeżono, że w razie braku wyraźnych postanowień konkretyzujących cenę konsument jest zobowiązany do zapłaty rozsądnej ceny, która jest ustalana na podstawie okoliczności faktycznych. Podobnie rozstrzygnięta została kwestia nieoznaczenia terminu wykonania usługi. W razie braku wyraźnego postanowienia umownego oraz braku możliwości ustalenia terminu na podstawie informacji przedumownych usługa powinna być wykonana w rozsądnym terminie (sec. 50 Consumer Act 2015). W przypadku gdy świadczenie nie jest zgodne z umową, zamawiający-konsument jest uprawniony do żądania powtórnego świadczenia (*the right to require repeat performance* — sec. 55 Consumer Act 2015) lub obniżenia ceny (*the right to a price reduction* — sec. 56 Consumer Act 2015). Prawo do obniżenia ceny przysługuje konsumentowi także w sytuacji naruszenia przez usługodawcę obowiązków informacyjnych lub terminu wykonania usługi. Uprawnienia powyższe nie wykluczają możliwości skorzystania przez konsumenta z innych uprawnień właściwych ze względu na okoliczności dotyczące usługi będącej przedmiotem umowy⁷⁹.

6. UMOWY CONSTRUCTION

6.1. ZAKRES ZASTOSOWANIA

Ustawa Housing Grants, Construction and Regeneration Act 1996 to rozbudowany akt prawny regulujący kwestie związane z przygotowaniem i wykonywaniem czynności budowlanych, który zawiera między innymi przepisy dotyczące umowy *construction*. Ustawa definiuje pojęcie *construction contract* taką umowę, w której wykonawca wykonuje lub zobowiązuje się do świad-

⁷⁷ Zob. szerzej M. Wyrwiński: *Dostarczanie treści cyfrowych w Internecie — problem kwalifikacji prawnej świadczenia* (w:) M. Kučka, K. Pałka: *Nie tylko hipoteka. Zeszyt jubileuszowy dedykowany Profesorowi Jerzemu Pisulińskiemu*, Warszawa 2015, s. 188–213.

⁷⁸ W literaturze wskazuje się także na możliwość szczególnych oczekiwań konsumenta związanych z osobistymi preferencjami konsumenta jako wierzyciela. Zob. szerzej S. Mullen: *Damages for Breach of Contract: Quantifying the Lost Consumer Surplus*, Oxford Journal of Legal Studies 2016, Vol. 36, No. 1, s. 36.

⁷⁹ Sec 54 (7) Consumer Act 2015: „Those other remedies include any of the following that is open to the consumer in the circumstances — (a) claiming damages; (b) seeking to recover money paid where the consideration for payment of the money has failed; (c) seeking specific performance; (d) seeking an order for specific implement; (e) relying on the breach against a claim by the trader under the contract; (f) exercising a right to treat the contract as at an end”.

czenia „czynności” budowlanych na własny rachunek lub przez osobę trzecią. Ustawa zawiera rozbudowany katalog czynności, które uznaje za czynności budowlane, tzw. *construction operations*⁸⁰.

Ponadto, na podstawie sekcji 104 (2) HGCR Act 1996 zasady odnoszące się do umowy *construction* należy stosować do umów: projektowania architektury, prac geodezyjnych, udzielania porad dotyczących budownictwa, projektowania wnętrza lub krajobrazu, o ile są związane z czynnościami *construction operations* i tylko w takim zakresie, jaki jest związany z *construction operations*⁸¹. Natomiast powyższe zasady nie znajdują zastosowania do umów, z których wynika stosunek pracy uregulowany w Employment Rights Act 1996.

Podkreślenia wymaga fakt, że często stosowaną praktyką jest korzystanie przez strony z modelowych wzorów umów *construction*⁸². Najbardziej rozpowszechnione są JCT Standard Form of Building Contract⁸³ oraz ICE form⁸⁴. Strony, który stosują wzory JCT, w znacznym zakresie modyfikują lub wyłączają zastosowanie HGCR Act 1996.

6.2. SPOSÓB WYKONANIA ZOBOWIĄZANIA W UMOWACH *CONSTRUCTION*

Odrębna regulacja tego zakresu jest uzasadniona ze względu na stopień skomplikowania procesu budowlanego i konieczność współdziałania obu stron umowy, a często także podmiotów trzecich. Można również wskazać typowy cel i oczekiwany rezultat umowy *construction*⁸⁵. Zatem regulacja ustawowa na poziomie abstrakcyjnym może okazać się lepiej dostosowana do potrzeb praktyki. Z tego względu klasyczne problemy związane z koniecznością precyzowania świadczenia polegającego na wykonywaniu usług są łatwiejsze do rozwiązania w jednorodnej

⁸⁰ Pojęcie to zostało zdefiniowane w sekcji 105 HGCR Act 1996, który zawiera wyczerpujący katalog czynności objętych zakresem tej instytucji; wskazuje m.in. jako *construction operations* czynności dotyczące: a) budowy, przebudowy, remontu, utrzymania, rozbudowy, wyburzenia lub rozbiórki budynków lub konstrukcji stanowiących część gruntu (niezależnie czy mają one charakter trwały, czy też nie); b) budowy, przebudowy, remontu, utrzymania, rozbudowy, rozbiórki lub demontażu jakichkolwiek prac stanowiących część gruntów, w tym (bez uszczerbku dla powyższego) ścian, roboty drogowe, linie wysokiego napięcia, urządzeń telekomunikacyjnych, pasów startowych samolotów, doków i porty, linii kolejowych, śródlądowych akwenów żeglownych, rurociągów, zbiorników wodnych, studni, kanalizacji, zakładów przemysłowych i urządzeń do celów melioracji, ochrony wybrzeża lub obrony. Ustawa przesądza także, które czynności nie są objęte definicją *construction operations*.

⁸¹ W literaturze polskiej szerzej na temat zob. J. Strzępka: *Odpowiedzialność architekta i wykonawcy budowlanego w systemie angielskiego Case Law* (w:) *Prace prawnicze wydane dla uczczenia pracy naukowej Karola Gandra*, pod red. M. Pazdana, Katowice 1992, s. 218–234, z zastrzeżeniem, że aktualnie obowiązująca ustawa Construction Act 1996 jest późniejsza niż cytowany artykuł.

⁸² Tak m.in. J. Uff, S. Hughes: *Chitty on contracts*, Vol. II..., *op. cit.*, s. 636.

⁸³ Joint Contracts Tribunal, zob. <http://www.jcttd.co.uk/category/standard-building> (8.12.2016 r.).

⁸⁴ *Institution of Civil Engineers*, zob. <http://www.ice.org.uk/> (8.12.2016 r.).

⁸⁵ Zob. G. Virgo: *Contract Construction and Risk Allocation*, *The Cambridge Law Journal* 1999, Vol. 58, No. 2, s. 275.

przedmiotowo regulacji, jaką bez wątpienia jest umowa *construction*. Należy dodać, że umowa *construction* jest objęta zakresem ustawy SGS Act 1982, jeśli zostały spełnione przesłanki stosowania tej ostatniej, a zatem: istnieje *transfer of goods* (np. wykonawca zapewnia materiały, z których budowany jest obiekt, a następnie przekazuje ich własność w ramach odbioru obiektu) lub też świadczone są usługi rozumiane jako *supply of services*⁸⁶.

W konsekwencji stosowanie ustawy SGS Act 1982 do umowy *construction* powoduje, że na wykonawcy ciąży obowiązek *skill and care*. Jednakże to od stron umowy zależy, czy umowa będzie obciążać wykonawcę odpowiedzialnością za rezultat⁸⁷. Potwierdza to orzeczenie w sprawie *Greaves & Co (Contractors) Ltd v. Baynham Meikle & Partners*, w którym sąd uznał odpowiedzialność projektanta w sytuacji, gdy rezultat umowy nie nadaje się do użytku zgodnego z przeznaczeniem, chociaż nie wykazano, aby doszło do *negligence*⁸⁸.

Ze względu na specyfikę robót budowlanych, sposób postrzegania ich zakresu i treści może być szerszy niż w przypadku innych rodzajów umów o świadczenie usług⁸⁹. W sprawie *Plant Construction plc v. Clive Adams Associates and JHM Construction Services Ltd* sąd uznał, że skoro niebezpieczeństwo dotyczyło życia lub zdrowia, to na wykonawcy ciąży obowiązek ostrzeżenia zamawiającego o takim niebezpieczeństwie⁹⁰.

W odniesieniu do umów *construction* orzecznictwo sądowe podkreśla natomiast konieczność szczegółowej regulacji umownej, wymagając, aby to strony, stosując *express terms*, dokonały konkretyzacji umowy. Dobitnie świadczy o tym sprawa *Trollope & Colls Ltd v. North West Metropolitan Regional Hospital Board* (1973), w której sąd podkreślił, że w umowach o roboty budowlane to nie on, lecz strony tworzą umowę. Sąd nie jest również powołany do tego, by umowę stron poprawiać. Rolą sądu jest dokonywać interpretacji umowy i stosować jej postanowienia w kształcie nadanym przez strony⁹¹. Jeśli postanowienia umowne (*express terms*) są jasne i wolne od wątpliwości, to niemożliwe jest dokonanie wyboru ich znaczenia, zaś sąd powinien je stosować, nawet jeśli w jego ocenie inna treść postanowienia byłaby bardziej odpowiednia. Natomiast postanowienia niewyrażone w umowie (*unexpress terms*) mogą być stosowane tylko wtedy, gdy sąd

⁸⁶ J. Uff, S. Hughes: *Chitty on contracts*, Vol. II..., *op. cit.*, s. 671.

⁸⁷ *Greaves & Co (Contractors) Ltd v. Baynham Meikle & Partners*; [1975], 1 W.L.R. 109.

⁸⁸ J. Uff, S. Hughes: *Chitty on contracts*, Vol. II..., *op. cit.*, s. 720.

⁸⁹ Zob. szerzej m.in. G. Virgo: *Contract...*, *op. cit.*, s. 273; J. O'Sullivan: *Building...*, *op. cit.*, s. 292–293; D. Pearce, R. Halson: *Damages for Breach of Contract: Compensation, Restitution and Vindication*, *Oxford Journal of Legal Studies* 2008, Vol. 28, No. 1, s. 83.

⁹⁰ J. Uff, S. Hughes: *Chitty on contracts*, Vol. II..., *op. cit.*, s. 670.

⁹¹ Niemniej w literaturze są podnoszone argumenty wskazujące na możliwość ingerencji sądu, mimo wyraźnego zaakceptowania przez strony określonego rozkładu ryzyka w umowie, nawet wówczas gdy strony skorzystały z modelowych rozwiązań umownych, np. JCT. Zob. szerzej B. Coote: *More Light on Dunlop v. Lammert*, *The Cambridge Law Journal* 1998, Vol. 57, part 2, s. 252 i n.

oceni intencje stron polegające na zastosowaniu takich postanowień do umowy jako racjonalne⁹².

W przepisach ustawowych uregulowano także procedurę rozstrzygnięcia sporów (sec. 108 HGCR Act 1996) oraz procedurę doręczania oświadczeń i zawiadomień między stronami umowy (sec. 115 HGCR Act 1996).

Warto zwrócić uwagę na szczegółową regulację ustawową dotyczącą zapłaty w umowach *constructing*. Znajduje ona zastosowanie, jeśli umowa stron nie zawiera postanowień odmiennych. Strony mogą uzgodnić płatności jednorazowe bądź okresowe. Ustawodawca angielski wyraźnie wymaga, aby umowa przewidywała jednoznaczny mechanizm określania wynagrodzenia i terminu jego wymagalności. Jeśli te wymogi ustawowe nie zostaną spełnione, zastosowanie znajdują rozwiązania zapisane we wzorcu Scheme for Construction Contracts. Regulacja ustawowa obejmuje również kwestie zawiadomienia o wstrzymaniu płatności (sec. 111 HGCR Act 1996) oraz korespondujące z tą instytucją uprawnienie do wstrzymania wykonywania świadczenia niepieniężnego ze względu na brak zapłaty (sec. 112 HGCR Act 1996).

7. PODSUMOWANIE

Angielska regulacja umów, których przedmiotem jest świadczenie usług, jest mocno zakorzeniona w systemie *common law*, opartym na silnej pozycji sądów. Dominującą rolę w tym systemie prawnym odgrywa model umowy, której przedmiotem jest nabycie towaru, dlatego też umowa sprzedaży stanowi swego rodzaju trzon dla koncepcji regulacji umów. Także przepisy odnoszące się do świadczenia usług nawiązują do rozwiązań pierwotnie stosowanych w relacjach opartych na sprzedaży. Przepisy regulujące umowy odnoszące się do „czystych usług” mogą wydawać się ogólnikowe (szczególnie dla prawników wykształconych w takich systemach prawnych, które są oparte na skodyfikowanych typach umów). Należy jednak zauważyć, że taki sposób regulacji umów, w których nie występuje element przeniesienia własności dobra materialnego, może być rozwiązaniem użytecznym. Stosowanie takiej koncepcji motywuje strony umowy do tego, aby same strony skonkretyzowały okoliczności umowne na tyle, aby możliwe było wykonanie i ocena realizacji umów. Jest to zasada wielokrotnie podkreślana przez sądy angielskie.

Jednak trudno byłoby wskazać na angielską regulację jako na tę, która mogłaby stanowić punkt odniesienia dla zaprojektowania przepisów polskich. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na fakt, że zarówno treść przepisów angielskich,

⁹² A. McInnis: *The New Engineering Contract: A Legal Commentary*, London 2001, s. 145. W tym kontekście należy rozumieć przesłankę pisemności określoną w sekcji 107 HGCR Act 1996, zgodnie z którą regulacja ustawowa dotyczy tylko umów *constructing*, które zostały zawarte w formie pisemnej, co więcej, konieczne jest, aby w umowie zostały użyte słowa: *agreement*, *agree* i *agreed*.

jak i orzecznictwo sądowe, które w tamtym systemie również ma prawotwórcze znaczenie, nie pozwalają na wyraźne zdefiniowanie zakresu pojęcia świadczenia usług. Ze względu na stosowaną w polskim systemie prawnym typologię umów brak takiej definicji wydaje się istotnym mankamentem. Bez definicji świadczenia usług, na podstawie aktualnie obowiązującego w Polsce kodeksu cywilnego można rozwiązać problem kwalifikacji prawnej umów o świadczenia usług, poszukując świadczenia charakterystycznego, które może doprowadzić do uznania ocenianej *in concreto* umowy za jedną z umów nazwanych, umowę nienazwaną lub mieszaną. W konsekwencji powyższego te przepisy ustawowe, które wykazują związek z treścią umowy o świadczenie określonej usługi, można stosować wprost (jeśli umowa zostanie zakwalifikowana jako typ umowy nazwanej, przykładowo umowy o dzieło) lub też odpowiednio (np. na podstawie art. 750 k.c.), a w razie braku takiej podstawy możliwe jest korzystanie z analogii. Wobec powyższego można twierdzić, że przepis wzorowany na angielskiej sekcji 12 SGS Act 1982 byłby w niewielkim stopniu użyteczny, biorąc pod uwagę aktualną treść polskiego kodeksu cywilnego.

Podobne wątpliwości dotyczą także trzech merytorycznych przepisów objętych sekcjami 13, 14 i 15 SGS Act 1982. Niewątpliwie normy prawa angielskiego dotyczące umów, których przedmiotem jest świadczenie usług, nie ograniczają się do treści przepisów zawartych w ustawie SGS Act 1982. Te przepisy są w istotny sposób uzupełniane, pełniącymi rolę prawotwórczą, orzeczeniami sądowymi. Trudno jednak byłoby oprzeć przepisy prawa polskiego na założeniu, że ustawa stanowić będzie jedynie swego rodzaju *tertium comparationis*, natomiast kwestie szczegółowe, najbardziej istotne dla umów o świadczenie usług, zostaną pozostawione praktyce orzeczniczej. Z tego powodu wydaje się, że angielska regulacja prawna odnosząca się do umów o świadczenie usług nie może stanowić wzorca dla projektu przepisów polskich. Co więcej, również w systemie angielskim istnieje potrzeba rozwiązań bardziej skonkretyzowanych, uregulowanych w aktach prawa stanowionego. Jako przykłady można podać argumenty o charakterze podmiotowym, jak ma to miejsce w ustawie służącej ochronie konsumentów, której istotę stanowi szczególna sytuacja stron umowy. Bądź też szczególny przedmiot umowy, jak to jest w kontraktach budowlanych. Oba wskazane wyżej obszary regulacji szczególnych są także na gruncie prawa polskiego objęte przepisami o charakterze dostosowanym do specyfiki tychże zagadnień.

Specyfika regulacji angielskiej tkwi właśnie w braku szczegółowych przepisów ustawowych odnoszących się do umów o świadczenie usług. Istotą umowy o świadczenie usług jest prawidłowy opis obowiązków podmiotu zobowiązanego do spełnienia świadczenia niepieniężnego. Bez tego opisu trudno ustalić, jaki jest przedmiot świadczenia, a co za tym idzie, jaka jest treść umowy. Angielskie przepisy zawarte w ustawie SGS Act 1982 odwołujące się do rozsądnych oczekiwań stron umowy są na tyle ogólne, że nie wpływają w decydujący sposób na samą treść świadczenia, lecz raczej na ustalenie zasad odpowiedzialności. W ten sposób ustawodawca wpły-

wa motywująco na strony umowy na etapie zawierania przez nie umowy. Brak wyraźnej regulacji umownej może bowiem prowadzić do uzupełnienia jej postanowień na mocy rozstrzygnięcia sądu, co z kolei może powodować zwiększenie ryzyka związanego z wykonaniem umowy lub z odpowiedzialnością z tytułu jej naruszenia. Zatem, aby uniknąć niepewności strony umowy o świadczenie usług, najczęściej samodzielnie szczegółowo i maksymalnie regulują cały stosunek umowny. Wydaje się jednak, że także i taka zasada byłaby trudna do recypowania na gruncie prawa polskiego. Biorąc pod uwagę treść art. 353¹, 354, 355 k.c., można by uznać, że w zasadniczej części pokrywają one zakres regulacji angielskiej odnośnie do umów dotyczących świadczenia usług. Standardy dotyczące racjonalnych oczekiwań stron umowy można bowiem oprzeć na polskich przepisach art. 354 i 355 k.c. Nadto, należy podkreślić, że tak ogólne sformułowanie przepisów w polskiej tradycji prawnej nie byłoby właściwe dla opisu typów umów i nie wydaje się, aby mogło korzystnie wpłynąć zarówno na zwiększenie pewności obrotu, jak i na systematyzację zagadnienia obejmującego umowy o świadczenie usług.

Poszukując swego rodzaju inspiracji prawnej, można natomiast wskazać na istotny element występujący w angielskim prawie dotyczącym umów o świadczenie usług, który dotyczy obowiązków informacyjnych ciążących na wykonawcy usługi, nawet wówczas gdy zamawiającym nie jest konsument. Wierzyciel, czyli zamawiający często nie jest w stanie w pełni szczegółowo określić tego, co składa się na oczekiwany sposób wykonywania usługi lub jej rezultat, ponieważ mogą to być okoliczności zależne od sposobu działania dłużnika, okoliczności faktycznych danej usługi, czasu lub miejsca jej wykonywania, bądź nawet od osób trzecich. Zatem konieczne jest, aby dłużnik, na którym spoczywa obowiązek wykonania usługi, zawiadamiał wierzyciela o tych okolicznościach, które mogą mieć wpływ na wykonanie usługi. Nie chodzi tylko o obowiązki przedkontraktowe, lecz także o obowiązki informacyjne w trakcie wykonywania usługi. Wydaje się, że w polskich przepisach dotyczących świadczenia usług trudno byłoby wskazać jednolitą podstawę prawną dla takich właśnie obowiązków wykonawcy usługi⁹³.

Należy także zwrócić uwagę na wyraźną regulację ustawową świadczenia usług i dostarczania treści cyfrowych na rzecz konsumentów. Polski ustawodawca w ramach implementacji dyrektywy UE o prawach konsumenta nie zdecydował się na wyodrębnienie przepisów, dotyczących poszczególnych rodzajów świadczeń. Takie postępowanie budzi wątpliwości ze względu na to, że specyfika przedmiotu świadczenia odgrywa istotną rolę zarówno w umowach o świadczenie usług, jak i w umowach o dostarczanie treści cyfrowych. Konieczne jest w dłuższej perspektywie

⁹³ Zawarte w art. 634 k.c. obowiązki są ograniczone zakresowo do kwestii związanych z wykonaniem dzieła. Jeszcze inną regulację zawiera art. 737 k.c. w zw. z art. 740 k.c. stosowany odpowiednio na mocy art. 750 k.c. do umów podobnych do zlecenia. Biorąc pod uwagę brak jednolitości i pewności co do wskazanych wyżej obowiązków informacyjnych, można postulować, aby w umowach dotyczących świadczenia usług kwestie obowiązków informacyjnych zostały uregulowane w sposób bardziej precyzyjny, odpowiadający specyfice tego rodzaju świadczenia.

wyodrębnienie przepisów, które w sposób jednoznaczny będą dotyczyć tylko usług lub tylko treści cyfrowych. Aktualnie stosowana regulacja prawa umów w znacznej mierze koncentrująca się na umowie sprzedaży, jako najbardziej istotnej dla obrotu prawnego, wydaje się coraz mniej dostosowana do potrzeb obrotu⁹⁴. Przykład angielskiej ustawy o prawach konsumenta jest tym bardziej symptomatyczny, jeśli wziąć pod uwagę okoliczność, że jest to regulacja ustawowa w systemie *common law*. Mimo szerokiej możliwości dostosowania prawa precedensów konieczne było jednak wprowadzenie wyraźnej normy ustawowej.

BIBLIOGRAFIA

- Ahdar R.: *Contract doctrine. Predictability and the Nebulus Exception*, Cambridge Law Journal 2014, Vol. 73 (1).
- Austen-Baker R.: *Implied terms in English Contract Law*, Cheltenham 2011.
- Beale H.: *Klauzule wyłączenia i ograniczenia odpowiedzialności w prawie angielskim*, Universitatis Wratislaviensis 2000, No. 224, tłum. J. Słupski.
- Beatson J., Tolhurs G.: *Debt, Damages and Restitution*, The Cambridge Law Journal 1998, Vol. 57, Part 2.
- Bridge S.: *Modernising Remedies for Breach of Repairing Covenants*, The Cambridge Law Journal 1999, Vol. 58, part 2.
- Carter J.W., Courtney W.: *Good Faith in Contracts: is there an implied promise to act honestly*, Cambridge Law Journal 2016.
- Carter J.W., Courtney W.: *Unexpressed Intention and Contract Construction*, Oxford Journal of Legal Studies 2016.
- Collins H.: *Implied Terms: The Foundation in Good Faith and Fair Dealing*, Current Legal Problems 2014, Vol. 67.
- Coote B.: *More Light on Dunlop v. Lamnert*, The Cambridge Law Journal 1998, Vol. 57, part 2.
- Dajczak W., Giaro T., Longchamps de Bériér F.: *Prawo rzymskie. U podstaw prawa prywatnego*, Warszawa 2009.
- English Private Law*, ed. P. Birks, Vol. I, Oxford 2000.
- Freedland M.: *Rethinking the Personal Work Contract*, Current Legal Problems 2005, nr 58.
- Halberda J.: *Doktryna consideration w angielskim prawie zobowiązań kontraktowych (XVI–XXI w.)*, Czasopismo Prawno-Historyczne 2011, nr 2.
- Halberda J.: *Historia zobowiązań quasi-kontraktowych w common law*, Kraków 2012.

⁹⁴ Zob. szerzej T. Targosz, M. Wyrwiński: *Dostarczanie treści cyfrowych a umowa sprzedaży. Uwagi na tle projektu nowelizacji art. 555 kodeksu cywilnego*, Forum Prawnicze 2015, nr 1, s. 18–31.

- Hoolay R.: *Controlling contractual discretion*, Cambridge Law Journal 2013, Vol. 72 (1).
- Carter J.W., Courtne W.: *Unexpressed Intention and Contract Construction*, Oxford Journal of Legal Studies 2016, August 19.
- Jarosiński W.: *Wpływ stosowania normy pretorskiej na treść zobowiązań w prawie polskim i angielskim*, TPP 2001, nr 1.
- Jones G.: *Specific Performance of a Contract of Services?*, The Cambridge Law Journal 1987, Vol. 46, No. 1.
- Kaleta P.: *Pojęcie prawa odpowiedzialności odszkodowawczej oraz przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej w prawie polskim i angielskim*, Przegląd Prawniczy UW 2005, nr 1.
- Karwala I.: *Privity of contract a zasada względnego charakteru stosunku zobowiązaniowego*, TPP 2010, nr 1.
- Korecki Ł.: *Zasada dobrej wiary przy negocjowaniu umowy w prawie angielskim, francuskim i niemieckim*, Przegląd Prawniczy UW 2003, nr 3.
- Kuźmicka-Sulikowska J.: *Relacja między odpowiedzialnością kontraktową a deliktową w prawie angielskim*, PiP 2013, z. 8.
- Leczykiewicz D.: *Czyiny niedozwolone w prawie angielskim*, PiP 2004, z. 8.
- Litewski W.: *Rzymskie prawo prywatne*, Warszawa 1999.
- Marzec Ł.: *Czy prawo angielskie to tylko „Common Law”? Na marginesie artykułu Rafała Mańki „Sądowe stosowanie corpus iuris civilis w Afryce Południowej w świetle wybranych orzeczeń”*, Zeszyty Prawnicze UKSW 2005, z. 5.2, s. 219–224.
- McBride N.: *Duties of Care — Do they Really Exis?*, Oxford Journal of Legal Studies 2004, Vol. 23, No. 4.
- McInnis A.: *The New Engineering Contract: A Legal Commentary*, London 2001.
- McKendrick E.: *Breach of contract and meaning of loss*, Current Legal Problems 1999, nr 52.
- McKendrick E.: *English Contract Law, A rich Past, an Uncertain Future*, Current Legal Problems 1997, nr 50 (1).
- McLean H.: *Contract of Employment. The Perennial Problem of Definition*, The Cambridge Law Journal 1990, Vol. 49, No. 3.
- Mitchell C.: *Leading a Life of its Own? The Roles of Reasonable Expectation in Contract Law*, Oxford Journal of Legal Studies 2003, Vol. 23, No. 4.
- Mitchell C.: *Obligations in Commercial Contracts: A Matter of Law or Interpretation?*, Current Legal Problems 2012, Vol. 65.
- Mullen S., *Damages for Breach of Contract: Quantifying the Lost Consumer Surplus*, Oxford Journal of Legal Studies 2016, Vol. 36, No. 1.
- O’Sullivan J.: *Buliding contracts — is there concurrent liability in tort?*, The Cambridge Law Journal 2011, Vol. 73.
- O’Sullivan J.: *The spy left out in the cold: freezing the proceeds of crime*, The Cambridge Law Journal 1998, Vol. 57, part 2.

- Palmer N.E.: *The Supply of Goods and Service Act 1982*, Modern Law Review 1983, Vol. 46.
- Panek G.: *Wpływ rozwiązań angielskich na unifikację prawa kontraktowego w Europie na przykładzie klauzuli ufności w kompetencję i ocenę kontrahenta (skill and judgment)*, Rejent 2009, nr 4.
- Patten A.: *Professional Negligence in Construction*, Taylor & Francis 2003.
- Pearce D., Halson R.: *Damages for Breach of Contract: Compensation, Restitution and Vindication*, Oxford Journal of Legal Studies 2008, Vol. 28, No. 1.
- Plaskacz M.: *Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy leczeniu w prawie angielskim*, Prawo i Medycyna 2005, nr 1.
- Smith & Keenan's *English Law: Text and Cases*, Longman 2010.
- Smith St.A.: *Future Freedom and Freedom of Contract*, The Modern Law Review 1996, Vol. 59, No. 2.
- Sołtysiński S.: *Z problematyki ochrony konsumenta w angielskim prawie prywatnym*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1969, z. 1.
- Strzępka J.: *Odpowiedzialność architekta i wykonawcy budowlanego w systemie angielskiego Case Law (w:) Prace prawnicze wydane dla uczczenia pracy naukowej Karola Gandra*, pod red. M. Pazdana, Katowice 1992.
- Targosz T., Wyrwiński M.: *Dostarczanie treści cyfrowych a umowa sprzedaży. Uwagi na tle projektu nowelizacji art. 555 kodeksu cywilnego*, Forum Prawnicze 2015, nr 1.
- Tettenborn A.: *Covenants: Privity of Contract, and the Purchaser of Personal Property*, The Cambridge Law Journal 1982, Vol. 21, part 1.
- Tettenborn A.: *Codifying Contracts — An Idea Whose Time has Come?*, Current Legal Problems 2014, Vol. 67.
- Treitel G.H.: *The Law of Contract*, London 2003.
- Veljanovski G., Whelan C.J.: *Professional Negligence and the Quality of Legal Services. An Economic Perspective*, Oxford Journal of Legal Studies 1996, Vol. 16, No. 4.
- Webb Ch.: *Performance and Compensation: An Analysis of Contract Damages and Contractual Obligation*, Oxford Journal of Legal Studies 2006, Vol. 26, No. 1.
- Whittaker S.J.: *Chitty on contracts*, Vol. I i II, London 2004.
- Wyrwiński M.: *Dostarczanie treści cyfrowych w Internecie — problem kwalifikacji prawnej świadczenia (w:) M. Kućka, K. Pałka: Nie tylko hipoteka. Zeszyt jubileuszowy dedykowany Profesorowi Jerzemu Pisulińskiemu*, Warszawa 2015.
- Zaleśkiewicz M.: *Wykładnia umów w prawie polskim i angielskim w ujęciu porównawczym*, Przegląd Prawniczy UW 2011, nr 1/2.

MICHAŁ WYRWIŃSKI

THE REGULATION OF SERVICES UNDER THE ENGLISH LAW.
AN INSPIRATION FOR THE POLISH LEGISLATOR?

S u m m a r y

The subject of this article is to present legal solutions included in selected English acts as a specified legal concept being applied in a foreign legal order and to assess a possibility of using these concepts when creating applicable regulations which normalize providing services in the Polish economic reality. Principal considerations refer to Supply of Goods and Services Act 1982 however, with regard to peculiarity of English law it is necessary to refer to selected institutions of common law as well. A conducted analysis leads to a conclusion that the English legal regulation within a range of contracts for providing services cannot be an inspiration for the draft proposals of the Polish regulations. The peculiarity of English regulation consists exactly in the lack of detailed statutory regulation of contracts for provision of services. The English regulations included in SGS ACT 1982 referring to rational expectations of contracting parties are general enough not to influence the content of provision itself in a decisive way. They rather concern setting principles of responsibility. Whereas some detailed solutions as for instance the ones that apply to supplying of digital content, can inspire a Polish legislator.